

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, ט)
 "זה יוסף שהיה אז בחימה" (ר"ט ע"ג)

מתורתו ומשנתו של
 שר התורה הגאון הקדוש
 רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת מצורע תשפ"ב • שנה ב' - גליון ס"ט • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

גליוני הש"ס קידושין ט.

וַיַּעַזְבֵהוּ וַיִּלְחַק לְמַטְהָר שְׁתֵּי צַפְרִים חַיִּים טְהוֹרוֹת וְגו'.
 וַיַּעַזְבֵהוּ וַיִּשְׁחַט אֶת הַצֶּפֶר הָאֶחָד וְגו'. (ד, ה-ו).

איסור צפורי מצורע מפתא מוקצה מחמת מצוה והוי בהקדש

בגמרא קידושין (נז.) איתא, איתמר צפורי מצורע מאימתי אסורים, רבי יוחנן אמר משעת שחיטה, וריש לקיש אמר משעת לקיחה.

בשאלתו (בפרשתו שאלתא פח ד"ה ברום) ז"ל: ברם צריך צפורי מצורע מאימתי אסורין, משעת שחיטה או מעת לקיחה, מי אמרינן משעת לקיחה איקציי' להו למצותיהו והוי להו כהקדש ואיתסרו להו, אבל משולחת דאיתעביד לה מצוה אמר רחמנא תישתרי, או דילמא הני לאו מיקדש קדישו, ובשחיטה הוא דמיתסרן דקא מתעבדי מצוה. תא שמע, דאיתמר צפורי מצורע מאימתי נאסרין, רבי יוחנן אמר כו', עכ"ל.

ומה שכתב דאיסור צפורי מצורע מפתא מוקצה מחמת מצוה, לו קצת ראייה בהך דלהלן (קידושין סט), רבי יעקב אומר הואיל והוקצה למצותה אסורה, ואם זהו לפי הסברא דאין נאסר מחיים, כמל מקום סבת האיסור הוא מפתא ההקצאה, אלא דסבירא ליה דאין הלקיחה הקצאה רק השחיטה.

ומה שכתב הדיתיר המושלחת מפתא נעשה מצותו, כן הביא הר"ש בנגעים (פרק י' משנה ג) בשם התורת כהנים, עיין שם. אולם בתורת כהנים שלפנינו ליתיה.

ומה שכתב השאלתו דמוקצה למצוה הוי כהקדש, לו דוגמא ומקור בהך דדרשינן (סוכה ט.) 'חג הסכות' וגו' (ויקרא כג, לד), כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה.

בית האוצר מערכת אב"ל טט

וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶת הַחֻטָּאת וּכְפַר עַל הַמַּטְהָר מִטְּמֵאוֹתָיו וְאַחַר יִשְׁחַט אֶת הָעֵלָה (ד, טז).

מדרשא שטומאת זיבה חל על גנע למיזידים כי בעלמא שבע ליה טומאה

דע דאגוף הך סברא דש"ס מנחות (כד.) דאמרינן שבע ליה טומאה בטומאה קלה על טומאה תמורה, יש להעיר כמסרא (בפרשתנו פ"ג ברייתא ז') 'וכפר על המטהר מטומאותיו' - ולא מזוב, ובפירוש הרבא"ד (ד"ה מטומאותו), וז"ל: שאם היתה לו זיבה בתוך ימי נגעו וכשטהר יביא קרבן על שניהם, וקא משמע לן שחלה עליו טומאת זיבה על טומאת נגע, אף על פי שהיא חמורה הימנה (כלים פ"א מ"ד), עכ"ל. וקשה דמדוע לא נילף מכאן אפ"ל טומאות דלא נימא שבע ליה טומאה, רק בחטול טומאה קלה על טומאה חמורה.

ואולי באמת הסברא שטומאה היא דלא אמרינן סברא דשבע ליה טומאה, ורק מדאצטריך קרא לומר דטומאת זיבה

(א) היינו משעת לקיחה.

(ב) גוף דברי התורה כהנים הובא בפרשת מצורע (פרשה ב ברייתא ה), אך בר"ש העתיק מדברי התורה הכהנים: "...היא אם שלחה וחזרה לתוך ידו מותרת באכילה שכבר נעשת מצותו", ותיבת 'שכבר נעשת מצותו' אינן בתורת כהנים שלפנינו.

(ג) שאם יש כבר טומאה דבדר אז אמרינן דשבע ליה טומאה ואין מקבל על טומאה אחרת וזלת טומאה חמורה על קלה דחלה.

(ד) רבינו כתב שם: "הנה בכלל הקדום (כלל ט) ביארנו אי ריבוי הכמות מכריע האיכות, וכאן ביארנו אי ריבוי הזמן מכריע את האיכות והנה צריך לדעת עוד..." ואלו דברי רבינו כאן השייך לפרשתנו.

(ה) שכתב: "עברה ותורמה טמאה הם מכלל הדברים הטעונים שריפה כמו שנתבאר בורעם, ולפיכך הוא פסול למאמר השם יתברך פרי', דאלו אינן

הקלה חלה אטומאת נגע החמורה, לכן מוכאן הוא דילפינן באמת דבעלמא שבע ליה טומאה ואין טומאה קלה חלה אטומאה חמורה, ובאתי רק להעיר.

לקח טוב כלל טז

וַהֲזֵה עַל הַמַּטְהָר מִן הַצֶּרֶעַת שֶׁבַע פְּעָמִים וַיְטַהֵרוּ וְגו'. (ד, טז).

ק"ו מריבוי הזאות דמצורע וריבוי זמני הזאות דטמא מת - מה עדיף ריבוי הכמות או ריבוי הזמן

הנה צריך לדעת בשני הנושאים האלה - דהיינו ריבוי הכמות וריבוי הזמן - הי מיניהו עדיף. והנה ראיתי באור החיים על התורה ויקרא (כאן ד"ה ובתורת - ד"ה ונראה), שהביא תורת כהנים (בפרשתנו פרשה ב ברייתא ב-ג) דדריש מיעוט בטמא מת, לשלא יוצרך שבע הזאות מקל וחומר - ומה מצורע שאין טעון הזאה שלישי ושביעי טעון שבע הזאות, טמא מת שצריך כו'. ומיעוט במצורע, לשלא יוצרך הזאות שלישי ושביעי מקל וחומר - ומה טמא מת שאין טעון שבע הזאות טעון הזאה שלישי ושביעי, מצורע שצריך כו'.

והקשה האור החיים, דהא הוי ליה תרי קלים וחמורים דסתרי אהדדי. ותירץ ז"ל: נראה כי להיות שראינו שד' צוה בטומאת מת הזאה שלישי ושביעי ולא הזכיר כמה הזאות, והזכיר בטומאת צרעת שבע הזאות ולא הזכיר שלישי ושביעי, יש סברא לומר כי סהרת ריבוי הזאות (שבע הזאות דמצורע) היא סהרה גדולה יותר מהזאת שלישי ושביעי שאינם אלא שתי הזאות, ולפי זה הצריך הכתוב לתיקון לטהרת מצורע יותר מתיקון סהרת טומאת מת. ויש סברא לומר דטהרת מוספר הימים היא יותר גדולה וכו', ואם כן מה שמצינו שד' הצריך בטמא מת הזאה שלישי ושביעי, היא הדרגה גדולה יותר משבע הזאות ביום אחד דמצורע כו'. ומעתה יתחייב הכתוב לומר שני המיעוטים, להסיר טעות כל סברא וסברא וכו', עכ"ל בקצרה.

והרי שתי הסברות האלה הם ממש הספק שלנו הנ"ל אי ריבוי הזמן עדיף מריבוי הכמות או להיפוך, וכמובן.

בית האוצר מערכת אב"ל עב

וַנִּתֵּן אֶת הַבֵּית אֶת אֲבִינֵי וְאֵת עֵצֵי וְאֵת כָּל עֵצֵי הַבֵּית וְגו'. וְהָבֵא אֶל הַבֵּית כָּל יְמֵי הַסִּגְרִי אוֹתוֹ יִטְמָא עַד הָעֵרִב (ד, טז-יז).

גם בשעת מעשה נתיצת הבית נקרא 'בית' ואף לאחר שניתנה תורה

עיין יבמות (אק) דפריך אמאן דאמר דסנדל מוחלט פסול לחליצה, משום דכתותי מיכתת שיעוריה ולא קרוי 'כנעני' (הא דבדים כה, ט), מהא דבית המוחלט מטמא בבאיא (נגעים פ"ג מ"ד), ואמאי, הא

ראוין לאכילה בשום פנים. וכתב רבינו שם **בבית האוצר**: 'ומוכח מדבריו ז"ל דדבר האסור באכילה לא מיקרי פרי'. וצריך עיון קצת, שהרי כתוב כן לענין ערלה, והרי בערלה גופיה כתיב 'וערלתם ערלתו את פריו', הרי דדעת דעניין טהרה, כטעם 'ודעת' (שפינה לג, י) - זה סדר טהרות (שבת לא, א) ועל כן עניין הדעת מחייב שלא לומר 'טמא' רק 'טהור'. והוא שאמרו שם (פסחים סא) גם כן, לעולם יספר אדם בלשון נקיה, ומביא ראיה מקרא (איוב לג, י) 'ודעת שפתי ברור מללו', והיינו גם כן כ"ל, שהוא נמשך מן הדעת. ושם בגמרא (א), הנהו תרי תלמידי דהוי יתבי קמיה דהלל, וחד מינייהו רבן יוחנן בן זכאי כו', חד אמר מפני מה בוצרין מטמאה ואין מוסקין בטהרה, וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטומאה. אמר, מובטח אני בזה שמורה הוראה בישראל, ולא היו ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל, עכ"ל הגמרא. והוא גם כן מפאת דלשון הנקיה לכל להזכיר טומאה הוא בא מענין הדעת - שהוא סדר טהרות."

בעינן 'והבא אל הבית', ונימא נמי דאין קרוי בית משום דכתותי מיכתת שיעוריה. ומשני, שאני התם דאמר קרא 'ונתן את הבית', אפילו בשעת נתיצת קרוי 'בית' (מדקרייה רחמנא 'בית').

וקשה, דנימא דהכוונה אמה שהיה נקרא בית טרם נאמרה זאת הפרשה - היינו פרשת נגעי בתים, וכמו דאמרינן הכי פ"שם פרי דכתבי 'בערלה' (הא ויקרא יט, כג) דהכוונה אלפני נתינת האיסור, דאחרי נתינת האיסור בהכרח לא קאי, דאחר כך הא תו לא חשיב פרי - וכרמב"ם (פירוש המשנה סוכה פ"ג ט"ה). ואם כן גם בהך דנגעים כיון דמפאת הטומאה הוא דלא מיקרי 'בית', נימא נמי דהא דקרייה רחמנא 'בית' בפרשת הטומאה הכוונה אפיה שהיה קרוי בית טרם נאמר דין הטומאה דפרשה זאת.

וצריך לומר, דשאני התם דכתבי 'ונתן', דקאי אמעשה של האדם שנותן את הבית, ואם כן גילה קרא דגם בשעת מעשה הנתיצה אכתי קרוי בית, ואף על גב דמעשה הנתיצה כבר הוא אחרי שניתנה תורה.

אוצרות יוסף דרשת שבת שובה שנת ע"ד

וְכָל הַמְרֻכָב אֲשֶׁר יִרְכַב עָלָיו הַיּוֹב יִטְמָא (טו, טז). **וְאֵם עַל הַמְשֻׁכָּב הוּא אוֹ עַל הַכְּלִי אֲשֶׁר הוּא יֹשֵׁב עָלָיו וְגו'.** (שם, טז).

נקיות הלשון מיוחס אל הדעת

הנה מצינו, היות יתייחס אל הדעת נקיון הלשון והדיבור הברור, וכמבואר בש"ס פסחים (ג), לעולם יספר אדם בלשון נקיה, שהרי בזב קראו 'מרכב', ובאשה קראו 'מושב', ואומר (איוב טו, ה), 'ותבחר לשון ערוזים', ואומר (שם לג, א), 'ודעת שפתי ברור מללו', עכ"ל הגמרא. הרי כי נקיון ובידור השפה והדיבור מיוחס אל הדעת, כטעם 'ודעת שפתי ברור מללו'.

הראיה לנקיון הלשון מ'טהור' דייקא - דדעת היא טהרה

וזהו עוד שם בפסחים, לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות, ולא הוציא דבר מגונה מפיו, שנאמר (בראשית ה, ח) 'מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה' כו', והענין כ"ל, כי נקיון הלשון - שלא להוציא דבר מגונה מפיו, דבר זה בא מן הדעת אשר עניינו גם כן טהרה, כענין ש"ס שבת (לא), 'ודעת' (ישעייה לג, י) - זה סדר טהרות, ועל כן נקט הש"ס לראיה דייקא ענין הזהירות בפרט שלא לומר 'טמא' רק 'טהור', וד"ק.

ועיין עוד לשון המשנה שלהי קנים (פ"ג מ"ח), רבי שמעון בן עקשיא אומר, זקני עם הארץ, כל זמן שהם מוקינין - דעתן מיטרפת עליהן, שנאמר (איוב יב, כ) 'מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח'. הרי גם כן כי הסרת השפה - 'מסיר שפה' - הוא סימן על היות דעתן מיטרפת, כי מן הדעת בא נקיון וצחות השפה, וכאשר דעתן מיטרפת ניכר לה בשפה, ומסיר שפה על ידי שדעתן מיטרפת, ובהך דפסחים 'ודעת שפתי ברור מללו', כי בידור השפה וצחותה בא מן הדעת.

דהו ליטנא מעליא שקרא ללילה 'אור'.

ומביא שם ראיה על זה שצריך לדבר בלשון נקיה - ממה שעיקם הכתוב כמה אותיות שלא לומר 'טמא', רק 'טהור', כי לשון הנקי נמשך מן הדעת דעניין טהרה, כטעם 'ודעת' (ישעייה לג, י) - זה סדר טהרות (שבת לא, א) ועל כן עניין הדעת מחייב שלא לומר 'טמא' רק 'טהור'. והוא שאמרו שם (פסחים סא) גם כן, לעולם יספר אדם בלשון נקיה, ומביא ראיה מקרא (איוב לג, י) 'ודעת שפתי ברור מללו', והיינו גם כן כ"ל, שהוא נמשך מן הדעת. ושם בגמרא (א), הנהו תרי תלמידי דהוי יתבי קמיה דהלל, וחד מינייהו רבן יוחנן בן זכאי כו', חד אמר מפני מה בוצרין מטמאה ואין מוסקין בטהרה, וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטומאה. אמר, מובטח אני בזה שמורה הוראה בישראל, ולא היו ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל, עכ"ל הגמרא. והוא גם כן מפאת דלשון הנקיה לכל להזכיר טומאה הוא בא מענין הדעת - שהוא סדר טהרות."

טעמים לקריאת השבת שלפני הג' הפסח הגדול'

~ מתוך: אוצרות יוסף דרוש ד; דרוש ז ~

נקרא שבת שלפני הפסח 'שבת הגדול', מפאת שהופיע כח ומהות הגדלות שלו, להוציא מיד פרעה - מהות הקטנות, ודו"ק היטיב כי נכון הוא בסייעתא דשמיא.

עבודת הקרבנות שענינה 'גדלות' כבר היתה בכח בשבת שלפני

עוד יש לומר, דהנה קרבן פסח דמצרים היה עניינו כלל ענין הקרבנות, וכמו שכתבתי **בבית האוצר** ערך 'אבות' (מערכת א כלל א אות ד ד"ה דע; ד"ה וע"ע פסחים; אות ז ד"ה והנה ראינו; אות ט ד"ה ודע; אות יג ד"ה מה; אות כ ד"ה כבר - ד"ה והנה) בארוכה דביציאה ממצרים יצאו ישראל מכלל בני נח, עינין שם היטב, והיה פסח מצרים הקרבן הראשון איפוא משעה שיצאו ישראל מכלל בני נח ונעשו אומה הישראלית, והראשון הוא תמיד כלל הכל, וכמבואר בכמה דוכתי.

והנה עבודת הקרבנות בכלל ענינו גדלות, וכמבואר בש"ס זבחים (טז): **כאדם האומר לחבירו**, פלוני נסס הוא ופסול לעבודה, עינין שם דהפסול לעבודת קרבנות מתאריך אותו סתם ב'נסס'. ומשמע דעבודת הקרבנות מהותו גדלות - היפוך הננסות והקטנות, ועל כן הפסול לעבודה נקרא 'נסס'. ועל כן התפלה שהוא במקום קרבן (עינין ברכות כו:), לכן גם כן עניינה גדלות, וכמבואר בש"ס מגילה (כו:), 'ואת כל בית גדול שרף באש' (מלכים ב, כה, ט) - מקום שמגדליו בן תפלה.

ועל כן הפסח דענינו בפרט ככל ענין הקרבנות בכלל, הנה כמילא ענינו בפרטיות ענין גדלות, ונמצא דפסח מצרים נתגלה ענין גדלות, וכל המתגלה בחול הוא בכח בשבת שלפניו, ולכן שבת שלפני הפסח קורין אותו 'שבת הגדול', ודו"ק.

קרבן פסח שענינו הודאה - 'גדלות' כבר היה בכח בשבת שלפני

הנה הפסח ענינו הודאה, וכמבואר בירושלמי עבודה זרה (פ"א ה"א), עינין שם דחשיב כמה דברים שהם בעבודת קרבנות דעבודה זרה בניגוד לקדושה, ומנייהו - התורה אמרה (שמות כג, יח) 'לא תזבח על חמץ דם זבחי', ועבודה זרה אומרת 'קָסַר מְקַחְמֵן תִּזְדַּדְהוּ' (עמוס ד, ה), עכ"ל הירושלמי. ומשמע מזה, דפסח הוא ניגוד דקרבן תודה דעבודה זרה, ואם כן ענינו תודה בקדושה.

והנה ענין ההודאה שרשו בלאה, וכמבואר בש"ס ברכות (ז:), מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו לא היה אדם שהודו להקדוש ברוך הוא, עד שבאתה לאה והודו, שנאמר (בראשית כט, לה) 'הפעם אודה את ד'. והנה נאמר (שם שם, טז) 'שם הגדולה לאה', ועל כן ההודאה ענינו גדלות. ונמצא דנתגלה בפסח ענין גדלות, והיה זה בכח בשבת שלפניו, ועל כן שבת שלפני הפסח קורין אותו 'שבת הגדול', ודו"ק.

ששבת ושלמדו תורה חייב מיתה. ולכן דייקא בשבת שלפני היציאה ממצרים - התגלות תכלית הגדלות - שהוא בגלל קבלת התורה שמהותה ובחינתה כשבת, כי שיהיה ענינם בלי גבול, ודו"ק.

ז עינין **תפארת ישראל** למהר"ל ז"ל פרק לו ד"ה ובגמרא: "התחלה הוא עיקר הדבר מפני שהוא התחלה אל הכל, ולכן ההתחלה הוראה על כל הדברים ומתוהו, כי בכח ההתחלה הוא הכל".

ח ראה **אוצרות יוסף** דרשה לשבת שובה שנת ע"ד פייסקא סה, שהוכיח כן מדברי רש"י זבחים ט: ד"ה עיקר, וכן הביא ראייה זו שם במאמר דוד פייסקא דר. ועינין עוד **בית האוצר** מערכת א כלל א אות ט ד"ה ודע; אות כ ד"ה ע"ל; שם ד"ה ואם; שם אות א ד"ה והנה; שם מערכת ב כלל א ד"ה והנה; **אוצרות יוסף** שם פייסקא קב. וראה עוד **גלוני הש"ס** שבת כא: ד"ה נעשה; **צינים לתורה** כלל לו דף לט. ד"ה והנה; ד"ה וע"ע.

ט עינין שם ברש"י ד"ה נסס: 'לישנא מעליא, ולא אמר נפסל פלוני', ועינין עוד שם ברש"י ד"ה ונפסל.

י דקאי על קרבן פסח, כמבואר בפסחים סד. עינין שם.

יא וראה עוד **אוצרות יוסף** דרוש ח פייסקא פ; שם פייסקא פא.

יב כי "כל המתגלה בחול הוא בכח בשבת שלפניו".

שקול כקריעת ים סוף - פירוד המאוחד, ועל קריעת ים סוף דרשו ז"ל בברכות (נח), 'לך ד' הגדולה' (דברי הימים א כט, יא) - זו קריעת ים סוף, ועל כן גאולת מצרים - איחוד הנפרדים - דשקול כמוהו, ענינו גם כן גדולה (ראה דברים ט, כו). ואם כן נגלה ענין גדולה ביציאת מצרים, וכל הנגלה בחול הוא בכח בשבת שלפניו כנועד **בספרי החכמה** (עינין זוה"ק בשלח סג; שער הכוונות ירושלים שטמח סדר בשבת דרוש א עמוד כ ד"ה הנה), ולכן נקרא שבת שלפני הפסח 'שבת הגדול', ודו"ק.

בכח השבת - תכלית הגדלות נגאלו מפרעה - תכלית הקטנות

עוד יש לבאר הטעם, על פי ש"ס מועד קטן (יח), פרעה שהיה בימי משה הוא אמה וזקנו אמה כו', לקיים מה שנאמר (דניאל ד, ד) 'ושפל אנשים יקים עלה'. ופירש המהר"ל מפרג ז"ל בספר **באר הגולה** (באר החמישי עמוד צט ד"ה פרק), דהכוונה שהיתה מהות פרעה תכלית הקטנות, ואך דתכלית הקטנות הוא נקודה - חלק הבלתי מתחלק (עינין מורה נבוכים ח"א פרק ענ הקדמה א), ואי אפשר לאדם לפי ענינו - שהוא בעל רמ"ח אברים וש"ס גידים כו' (עינין זוה"ק וישלח קע) - להיות כן, ואך על כל פנים כיון שהיה זה מהותו - תכלית הקטנות, לכן היה קטן על כל פנים בתכלית הקטנות שאפשר לאדם לפי תכונתו להיות, ולכן היה היותר קטן בקומה בבני אדם, וזהו 'ושפל אנשים' יקים עלה, עינין שם היטב.

והנה להיות שהיה פרעה מהות תכלית הקטנות, לכן להוציא את ישראל מידו - היה צריך להיות זה מכח שהוא ניגוד זה, היינו תכלית הגדלות. והנה כל דבר שהוא בעל גבול - אינו תכלית הגדלות, שהרי אפשר שהיה עוד דבר גדול יותר ממנו, ואך מה שאין לו גבול ומיצר כלל, זהו תכלית הגדלות, ודו"ק.

והנה מהות זה יש לשבת, דמבואר פרק כל כתיבי (שבת קיח) דשבת הוא נחלה בלא מצרים, היינו דמהותו שאין לו מיצר וגבול כלל. ועל כן היה זה ענין היציאה ממצרים, היינו דהשבת שלפני היציאה הופיע כח הגדלות שלו, דהוא תכלית הגדלות, להוציא את ישראל מיד פרעה הניגוד - תכלית הקטנות (דהשבת מתייחס לישראל, דעכו"ם ששבת חייב מיתה (סנהדרין נח:)), והיה ענין היציאה והגאולה מיד בשבת בכח, ונתגלה ויצא אחר כך לפועל בחול, ונודע **בחכמה** דכל טוב המתגלה בחול הוא בכח בשבת שלפניו, דכל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין (זוה"ק יתרו פח), ועל כן

דברים (פרשת ראה יג, ט) 'כי יסיתך אחיך בן אמן' - כתב, כי האם כגוף והאב כאורה, והבנים - מצד האם משתווים ומשוחפים בחומר, ומצד האב משתווים ומשוחפים בצורה... עינין שם היטב בראב"ע... ועל כל פנים כתב גם הוא ז"ל כן, כי הוכר עניני הצורה והנקבה החומר".

ז ראה עוד **אוצרות יוסף** דרוש ד פייסקא יט; כו, שהמיתק יותר את הענין על פי המבואר (עינין זוה"ק פתח ריב"ז רי: טור אר"ח סימן תיח) דפסח הוא נגוד אברהם, שעליו נאמר במדרש (שהש"ר ח, ט) 'שיאחה את כל העולם כולו להקדוש ברוך הוא כאדם זה שהוא מאחה את הקרע', ועל כן הוא שקול כנגד 'קריעת ים סוף', עינין שם.

ח עינין **חידושי אגדות** למהר"ל שם: "ומפני זה 'המענג את השבת נתנין לו נחלה בלי מצרים' (שם), כי הדבר שהוא קדוש לגמרי אין לו ענין הגשמי שהוא בעל רוחק וגבול, אבל הוא מבלי גבול", עינין שם בארוכה.

ו ויש להאיר, כי הרי היציאה ממצרים היתה ביכות קבלת התורה, ככתוב (שמות יב, יב) 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה'; והרי גם התורה היא כבחינת השבת שהוא בלתי בעלת גבול, וכמו שכתוב (תהלים קט, טז) 'לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד', והיינו דאין לה קץ וגבול כלל, ועינין עירובין כא. (וראה דברים נפלאים בבית האוצר מערכת א כלל א אות א ד"ה ובגוף, מה שכתב בישוב קושיית המהר"ש סנהדרין נח: דודיק דקאי בשבת ותורה אמר דעכ"ר

גאולת מצרים שענינה 'גדולה' כבר היתה בכח בשבת שלפני

הנה השבת שלפני הפסח קורין אותו 'שבת הגדול', כמבואר **בתוספות שבת** (פז: ד"ה ואתו) **ובשלחן ערוך** אורח חיים (סימן תל סע"א א).

ויש לומר הטעם, דמצרים מקום כשפים - גמרא מנחות (פח), אמרו ליה יוחנא וממרא (ראשי מכשפים של מצרים, כשהתחיל [עינין מוקף הערוך ערך 'פמליא'], פמליא בלשון רומי - בני בית. כמו כשף, רש"י) למשה, תבן אתה מכניס לעפריים (מקום הרבה תבואה - אתה מביא לשם תבואה למכור, בתמיכה. כך ארץ מצרים שהיא מלאה כשפים אתה בא לשם לעסוק בכשפים, רש"י). ובשבת (קד:), בן סטרא הוציא כשפים ממצרים. ובמועד קטן (יח), פרעה שהיה בימי משה אמושי היה, ופירש רש"י (ד"ה אמושי) - מכשף.

וכשפים מכחישין פמליא של מעלה (סנהדרין סז:), **בערוך** (עינין מוקף הערוך ערך 'פמליא'), פמליא בלשון רומי - בני בית. כמו בלשון אשכנז 'פאמיליע', היינו איחוד וקשר המשפחה, שהאב מקשר יוצאי חלציו ומאחדם. וכך הבריאה כולה מאוחדת על ידי הבורא יתברך המאחד ומקשר נבראיו, וכשפים מכחישין זה - ענינין קשר ואחדות הבריאה.

ועל כן כשפים שולטין רק בזוגות (עינין פסחים קי:), **שְׁנִינִית**. ועיקר השניות מקורו בנחש שאמר (בראשית ג, ה) 'הייתם כאלק"ם', שאפשר להיות אלו"ק, וכפר באחדות השם שהוא המאחד הכל. ועל כן פרעה דאמושי היה - מכשף, דכישוף הוא שניות, לכן בשמות רבה (ג, ב) דפרעה הוא כנחש.

ועל כן ביציאה ממצרים - ביטול מצרים, כישוף - שניות, היה זה ענינו שנתגלה כח אחדות השם המאחד הכל. וזהו 'אני ד' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' (שמות כ, ב) - ונגלה כח האחדות, לכן 'לא יהיה לך אלק"ם אחרים על פני' (שם שם, ג).

וכח איחוד הנפרדים הנגלה בפסח שקול כפירוד דבר המאוחד - קריעת ים סוף, וכמבואר **בבאר הגולה** למהר"ל ז"ל (באר הריב"ז עמוד פג ד"ה עור) **בעטעם** אומרם ז"ל (סוטה ב) קשה זוגו של אדם כקריעת ים סוף, דאיש ואשה הם דברים נפרדים וחילופיים, האיש צורי, והאשה חומרית, וכנועד דזכר ונקיבה עניינם חומר וצורה, ועל כן זוגו ואיחודם הוא קשה כקריעת ים סוף - דכולו דבר אחד ונקרע ונפרד, דאיחוד הנפרדים הוא שקול כפירוד המאוחד, עינין שם היטב.

ועל כן בגאולת מצרים דנגלה ענין איחוד הנפרדים, והוא

א **המשך לשונו**: "בנים אתם לד' אלקיכם" (דברים יא, א) - לכן יש לכם להיות מאוחדים, ולכן 'לא תגודדו' (שם) - לא תעשו אגודות אגודות (בבב"ב יג), כי האב מאחד הבנים".

ב 'שניות' הוא הגדרה על ענינים שנופל בהם ריבוי והתחלקות, ועל דברים שהם היפוך מאחדות הבורא - שהוא 'אחד' (וראה צינים לתורה כלל לד דף מו. ד"ה ויש בזה שאר"ק רבינו: "כי מציאות הקדושה - מציאות אחת בכל מקומותיה; ואין בה עין חלוקה וריבוי כלל. עינין עוד שם דנחמנו את ה פייסקא ד. שבת בתוך רבינו: זכ"ל דבר אשר הוא אחד ואמת אינו מתחלק לחלקים, כי אשר הוא מתחלק לחלקים כבר יש בו שניות וריבוי כפי מספר החלקים").

ובגוף דברי רבינו שהכשפים עניינם שניות, עינין **נתיבות עולם** נתיב העבודה פרק טי שכתב: "המזיקים כחם כח השניות, ודבר זה ידוע כי המזיקין שולטים דוקא בשניות, ולכך אסרו חכמים (פסחים שם) לאכול ולשתות זוגות, מפני שהמזיקים כחם על השניות דוקא, וטעם דבר זה ידוע לחכמים, כי המזיקים אינם בראשונה, ולא נבראו בעצם ובראשונה כמו שנבראו שאר הנבראים, אבל הם משמים אחר העולם הזה, ואינם עיקר הבריאה, ולכן נבראו בין השמים על ערב שבת (אבות פ"ה מ"ו), ואין להם אחדות עם העולם, ומפני זה הם מזיקים את העולם, ומפני זה כחם השניות דוקא".

ג ראה **אוצרות יוסף** דרוש ב פייסקא יא: "וכמבואר **במורה** (ח"א פרק יז) כי אפלטון ומי שקדם לו כינה הצורה בזכר והחומר בנקבה, וכן **בראב"ע**

ידוע תדע

הרחבת הידיעות במשנתו של רבינו

"הבכורות מתעניין בערב פסח... ונוהגין כשהאב בכור האם מתענה תחת בנה הבכור כשעדיין קטן" (אורח חיים סימן תע סע"א א-ב ובהגה), למה מתענה האם תחת בנה - הרי 'כל מצוות הבן על האב נשים פטורות' (קידושין כט:)?

תשובה לידוע תדע' מפרשת תוריי: האם יש ענין מיוחד של זריזין מקדימים בבית מילה דוקא?

עינין גלוני הש"ס פסחים ד. ד"ה דכתוב

ובסופו חלק נוסף - הפלפול שאמר רבינו בדרשה זו.
דרוש ה: **חינוך בית המדרש** (פרשת קרח ע"ה, בבית הכנסת של רבי אייזיק רבי יעקב'ס). דרוש ו: **חינוך בית המדרש** (שבת הגדול תרע"א, בבית המדרש של רבי שלמה דייכעס). דרוש ז: **שבת הגדול**. דרוש ח: **ל"ג בעומר וימי הספירה** (שבת שלפני ל"ג בעומר, בבית הכנסת הרמ"א ז"ל).

בדרכו של רבינו המהר"ל ז"ל

לימים גילה למקורביו, שהושפע בדרך הלימוד שלו בעיקר מספרי רבותינו הרמ"ע מפאנו ומהר"ל מפראג זצ"ל.
משאו ומתנו של רבינו בדברי המהר"ל זצ"ל, הוא כמתח דברי הראשונים ז"ל. נתיי ספריו ונחזי: "זה טעם... והוא טעם מסתבר מאוד, עיין היטב בדברי הגור אריה ותמצא כי יש להתאים גם כוונה זאת בדבריו, כי אין דבריו מבוררים כל כך לעני כמזונו". במקום אחר: "ובספר הידושי גור אריה... כך צריך להוסיף בהבנת כוונתו"; "ויש להאריך בזה עוד ממקומות רבות מאוד ואכ"מ, כי כוונתי פה רק לפרש דברי הגור אריה הסתומים לכאורה", וכנהג רבות.

וסיפר הגאון המפורסם **בעל 'שבת הלוי' זצ"ל**: "שמעתי מפיו של תלמיד רבינו הרה"ג ר' דוד כהן ז"ל, שעוד בהיות רבינו בקראקא הוא זכה לשמוע כמה דרשות מפה קדשו בשבת הגדול ובשבת שובה, כי רבינו היה 'חסיד' גדול של דרך הדרוש של מהר"ל מפראג, שכל כולו 'מחשבה'. וזכור לו כמה פעמים מנהגו של רבינו, שכאשר התחיל לדבר, היה מצטט תחילה בעל פה פרק שלם מדברי מהר"ל ז"ל, ועליו בנה את כל בניין חידושו".

העיד אחד מתלמידיו מתקופת קראקא, שרבינו דבק בתורתו של ה"מהר"ל", משום שכל-כולו "מחשבה". כאשר עלה לדרוש את דרשותיו בשבתות דריגלא, בשבת שובה ושבת הגדול, פתח את דבריו בציטוט בעל-פה מפרק שלם של המהר"ל, ולאחר מכן בנה את הדרוש הנפלא של".

- (ז) שם עירובין ק, בתוס' ד"ה מתן.
- (ח) 'בית האוצר' ח"א כלל א אות א ד"ה ע"ל בישוב. וכן 'בית האוצר' שם כלל ד ד"ה דוע, וכנהג רבות.
- (ט) מפיו הגאון **בעל 'שבת הלוי' זצ"ל**, ששמע מפיו הרה"ג ר' דוד'ל כהן ז"ל.

נאה דורש
אודות כוחו של רבינו כדרוש טוב לעמו
ודרשותיו הנפלאות בשבת הגדול ושאר זמנים מיוחדים

הרואה בקונטרס שב דנחמתא ובשאר ספריו. קראקא, קראקא, עוד לא תשמעו את הוד קולו בבואו אל הקודש - מה נעים היו דרשותיו...".

הגיעה אלינו עדותו של תלמיד חכם אחד מיוצאי העיר קראקא שהעיד על עצמו, כי מאז ששמע דרושי שפע קודש מפה קדשו של רבינו, לא היה מסוגל עוד למצוא טעם בדרשות אחרות.

אגב, פעם בחג השבועות בדרכו לביהמ"ד לשאת דברו, הקשה לו אחד קושיא בסוגיא דמתן תורה. כאשר עלה לדרוש, הזכיר את קושיתו של פלוני, ואחר כך המשיך לדרוש כשעתיים ביישוב אותה קושיא, עד ששכח לגמרי לדרוש מה שהכין לעצמו".

"אוצרות יוסף"

זכינו, שמעט מדרשותיו נותרו לנו לפליטה ונדפסו בסדרת ספרי 'אוצרות יוסף', דרשות, שיצאו לאור על ידי חברת 'אוהבי תורה' שבראשות חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל, בהם הדפיס שמונה דרשות:

תחילה הדפיס **דרשה לשבת שובה** שנת עת"ר, ואחר כך ספר נוסף ובו שמונה דרשות שנסדרו לפי סדר השנים: דרוש א: **שובבי"ם** (פרשת שמות שנת תרס"ח, בבית החברא קדישא בקראקא). דרוש ב: **שבת הגדול** (תרס"ח, בבית הכנסת הישן בקראקא). דרוש ג: **שבת שובה** (תרס"ט, בבית הכנסת הני"ל). דרוש ד: **שבת הגדול** (עת"ר, שם),

- (ז) ספר 'מריביצי תורה מעולם החסידות' ח"ב עמוד ריט. וראה עוד בהקדמת הג"ר **מנחם מנדל כשר** ז"ל לספר 'מפענח צפונות' עמוד לג.
- (ח) 'בית האוצר' ח"א כלל נו אות יב ד"ה ודע דגוף.
- (ט) 'גילויני הש"ס' ברכות כא. בתוס' ד"ה והרי.

בהדרת קודש ובפנים חדשות מופיע רבינו, בהראותו את גודל כוחו וגבורתו גבורת הארי בחלק הדרוש של פרד"ס התורה. כי כדרכו היחודית בתורת הנגלה - כן הפליא פלאות בתורת הדרוש וחסידות וחכמת האמת גם יחד, כאשר רבינו עצמו מאיר ובא שכולם אחודים המה בקשר עליון כענין ובנין אחד. בכל אלה הראה גאונות אדירה, בקיאות נפלאה וחריפות עצומה, לעטרם בכתרו - כתרי תורה.

וכדברים החרותים על הלוחות בציונו הקדוש בעיר הבירה וויען: **"הגאון האדיר המפורסם למרחקים, חריף ובקי נפלא ככולא תרי תלמודאי, נהירין ליה שבילין דנהר דעה וחכמה עלאה"**.

"גדול הדרשנים - נופת תופנה שפתיו"

כרבו ומאורם של "ראי השם ויקרי הערך אנשי עיר העדינה קראקא" - דַרְשׁ דַרְשׁ רבינו לפנינה תמידין כסדרן ופתח להם את שערי אוצרות תורתו - בשנים בהן שימש בה כראב"ד, משנת תרס"ו עד שנת תרע"ד ימי פרוץ מלחמת העולם הראשונה. מתוקף תפקידו בתור ראב"ד היה דורש ונואם לפני אנשי העיר, כגון ביום ב' פרשת שמות להברה קדישא; בל"ג בעומר - יומא דהילולא של הרמ"א ז"ל; פעם בשנה בחברת 'מחזיקי הלימוד' - חברה שקיימה יום יום שיעורים ל"בחורים העוסקים במלאכה ובמסחר וקובעים עתים לתורה"; בשבת הגדול; בשבת שובה ועוד הזדמנויות רבות.

עדות אודות דרשותיו של רבינו עולה מתוך הספרו של הגאון רבי **שמואל אהרן פרדס** זצ"ל שנושא על רבינו בשעתו (אבני שמואל' עמוד קצ"ד): "מילדותו בעיר טארנא נתפרסם שמו לעילוי נפלא, נפלאות היה חריפותו ובקיאותו בע"ס בבלי וירושלמי ספרא ספרי תוספתא מכילתא זוהר וכל מדרשים - כל רז לא אניס ליה... ודרשן, גדול הדרשנים - נופת תופנה שפתיו אמרי נועם אמרות ד' אמרות טהורות, כאשר יראה

- (א) לשון רבינו בהקדמת שו"ת 'בן פורת' ח"ב.
- (ב) כלשון הידיעה בעיתון 'מחזיקי הדת' שנת תרע"א גליון 30.
- (ג) הרה"ג ר' **שמעון הירשלער** שליט"א, ששמע מפיו הישיש הרה"ח ר' **שלמה רוזין** ז"ל.

ישנת חרצים

מכתבי הלומדים עם הארות ומשא ומתן במשנת רבינו

אפתח בכבוד אכסניא של תורה, היא ניהו המכון הנכבד והיקר 'אוהבי תורה', להוצאת ספרי רבינו גאון ישראל הגר"י ענגיל ז"ל, ומגבירי חיילים לחשקת התורה ואהבתה בקרב יושבי בית המדרש, זקנים עם נערים, המשתעשעים בשעשועי אורייתא הטמונים בין בתרי ספריו המופלאים של רבינו ז"ל.

(א) הנה רבינו גאון ישראל הגר"י ענגיל ז"ל כתב בגילויני הש"ס (מגילת יח. ד"ה זכור): עיין **חדושי אגדות למהרש"א** בבא בתרא סוף פרק חזקת (ס: סוף ד"ה ת"ר) מה שכתב שם: ואמר (תהלים קלו, ו) 'תדבק לשוני וגו', שאפשר שיהיה אדם בכל הנזכר שם שצריך לעשות זכר לחורבן, סד ביתו בסיד ומשייר בו דבר מועט כו', עושה צרכי סעודה ומשייר בו דבר מועט כו', ואין כאן זכר שלא ירגיש בזה ויתלו בדבר אחר, ועל כן אמר 'תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי' בלשוני בכל המעשים הללו שאני עושה ומשייר זה זכר לחורבן כו', עכ"ל. ודברי מהרש"א הנ"ל הם דבר חידוש, שבכל מה שאדם עושה זכר לחורבן צריך לומר בפיו זה זכר לחורבן. וזה **מקור למה שפירשנים ואומרים בכריכת ליל פסח 'זכר למקדש כהלל' כו', דגם זכר למקדש עניינו זכר לחורבן להיות נזכר למקדש ולחורבנו ולהתפלל על בנינו, וכדילפינן בראש השנה (ב) חיוב עשיית זכר למקדש מקרא 'לציון היא דורש אין לה' (ירמיה ל, ז) - מכלל דבעיא דרישה, עיין שם. עד כאן בשל רבינו.**

וראיתי בספר **לציון הטוב** להג"ר בצלאל טובי' ועטענשטיין שליט"א דומ"צ בעלזא במאנסי (חלק ב') שיצא לאור לאחורונה. עמוד רצא, שהעיר על דברי רבינו ז"ל שלא מצינו בשאר מצוות בזמן הזה - כמדרו ואפיקומן שיאמרו 'זכר למקדש'.

אמנם נראה, דעל פי דברי רבינו במקום אחר מתיישב דבריו בכאן, ובהקדם מה שכתבו התוספות סוף פ"ב דמגילה, דבספירת העומר אומרים 'הי רצון שייבנה המקדש', מה שאין כן בשופר וזולב, וביאר דבריהם מוטו ביה משימה **דהגר"ז מבריסק** ז"ל, שיש שני סוגי חיוב דרבנן, א' שעשו כעין של תורה, ב' סוג חדש של מצוה שמהותה 'זכר למקדש'. וכיון שכן, בספירת העומר שמהותה זכר למקדש, אומרים 'הי רצון, מה שאין כן לולב בסוכות שאף בכל ימי החג חייב מיום א' הוי זכר למקדש, מכל מקום לא תיקנוהו כגדר זכר למקדש אלא כשאר מצוה דרבנן, ולכן לא אמרינן בו 'הי רצון, עכ"ל (וצ"ב היא מתיישב בלשון התוספות, אמנם כן ידוע בשמו).

ובגוף הרעיון כבר הקדימו רבינו הגר"י ענגיל **בציונים לתורה** כלל יב, ועיין עוד **לקח טוב** ריש כלל יב, וכתב הר"ן דמצה של כריכה כיון דהוי רק זכר למקדש אין צריך שימור, וביאר באורך דמצה שמהותה 'זכר למקדש' אין צריך שלימות על כל פרטיה כשאר מצוות דרבנן, ודי באם הוא 'זכר' לו - וכיון שענין שימור אין ניכר בחיצוניותו, לכן שפיר הוי 'זכר'. והאריך שהוא הדין בספירת העומר שגדרה הוא מצוה של 'זכר' - וכדברי הגר"ז הנ"ל - לכן בקטן שנתגדל יכול להמשיך לספור בברכה (כידוע הענינים בזה), עכ"ל. ומוכח נמי דיש שני סוגי מצוות, יש שתיקנוהו כגדר שאר מצוה דרבנן, ויש שתיקנוהו כגדר 'זכר למקדש'.

ומעתה מיושב היטב, דרק במצוות שגדריהן 'זכר למקדש' בהן צ"ל 'זכר למקדש' או 'הי"ר שייבנה המקדש', והן מצוות כורך וספירת העומר בזו"ז, אבל כל שאר החיובים דרבנן שאינן רק כגדר שאר מצוות - אין צריך להזכיר המקדש. (וצ"ע בלולב שכתב רבינו שגדרו 'זכר למקדש', וביאר בזה דברי התוס' סוכה כט; אכן צ"ע 'מחוס' מגילה הני"ל).

(ב) עוד כתב הגר"ט שליט"א בספר הני"ל (עמוד שכ) על דברי רבינו, שכתב הטעם דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן הוא מטעם של 'זכר למקדש' וטעם מצוה ואחר זמן המצוה לא שייך הידור מצוה, עכ"ל. והקשה, דהלא נחלקו האחרונים בזה אם הידור מצוה שייך אחר קיום גוף המצוה, עכ"ל.

ויש להעיר בקושייתו, דעד כאן לא דנו האחרונים אלא אם הוא עדיין בתוך הזמן שהיה יכול לקיים המצוה, אלא שכבר גיממו, בזה נחלקו אם שייך הידור. אבל אם עבר זמנו, וגם גוף המצוה כבר לא היה יכול לקיים, בודאי שלא שייך הידור במצוה, ודו"ק.

ועוד נראה **מגילויני הש"ס** לרבינו ז"ל (שבת כג) דשייך הידור אחר קיום גוף המצוה (וס"ל עוד שיכול לברר על הידור), שכתב דנענועים בהלל הוא מדין הידור מצוה בלולב, והרי כבר קיים גוף המצוה. ונראה שיטתו דיכול לקיים הידור אחר קיום המצוה, ועל כרחק דאחר קיום המצוה יכול לקיים, ולא אחר זמן המצוה, ודו"ק.

[ובגוף דברי רבינו הגר"ע דהרגשת טעם הוא הידור מצוה, עי' שו"ת **אבני נזר** או"ח תל"ג, דהרשב"ם כתב דתיאבון הוא הידור מצוה, וביאר דמצוות אכילה היא בהנאת אכילה, וכל כמה שמרבה הנאה יש בה יותר מצוה, והכי נמי בטעם מצוה. עוד יש להעיר, שהאבני נזר בעצמו, כאשר ביאר תנאו פלפל בזה פלפול ארוך מדוע צריך שיורגש טעם מצוה עד חצות, עיי"ש שהקשה דלא שייך לאכול הכל בחצות. וכנראה שרבינו הגר"ע לא ראה דבריו בשו"ת שיצא לאור לאחר פטירתו של האבני נזר, רק כתב הדברים בשם הגה"ק שליט"א, ודו"ק].

(ג) **בגילויני הש"ס** פסחים ה. האריך רבינו אם יוצאים מצות מצה בתוספת יום טוב, עיי"ש. וצ"ע מה הטעם שלא הביא רבינו את דברי התוספות ריש ערבי פסחים - פסחים צט: - דכתבו שצ"ל לא ראה דבריו בשו"ת שיצא לאור לאחר פטירתו של הזו"ר, עיי"ש וצ"ע.

(ד) מש"כ **הגרש"ק גראס** שליט"א במכתבו בגליון הקודם (פרשת חזקת, עמוד א) על פי דברי רבינו דעל טריפה לא מועיל היתר שחיטה, בדזה מתיישב דברי הרמב"ם דנבילה וטריפה מצטרפין - כיון שהן איסור אחד, עכ"ל. ונראה לציין שכבר קדמו בזה **הגר"ח מבריסק** (עי' הגר"ח סטסילא את שער"ה; ועי' מכתבים שבסוף ספר חידושי מרן ר"ז הלוי), עיי"ש.

בברכת חג כשר ושמח וכל טוב סלה
הצב"י **ישראל שלמה מאן**, לייקוואד יע"א

נקל באשת איש) ובהגהות הב"ח (שם אות ז), והארכתי באתון דאורייתא (כלל ח ד"ה והנה). ועם כל זה מה שכתב ז"ל 'בכולה גמורא' עדיין צריך עיון.

צירוף כרת ואיסור אחר שקול לאיסור סקילה או שריפה - דריבוי הכמות שקול כאיכות

בגמרא יבמות (לב:), כי אתא רבין אמר רבי יוחנן, מעלה אני עליו כאילו עשה שתיים ואינו חייב אלא אחת.

ר"ן: כמות לאוין מכריעה חומרת הסקילה

הר"ן בפרק בתרא דיומא (ד: מדפי הר"ף ד"ה וגרסינו) כתב, דמוטב לשחוט עבור מסוכן בשבת מלהאכילו נבילה, אף על גב דשחיטה איסור סקילה ונבילה איסור לאו, משום דבאכילות נבילה יעבור על כל כזית וכזית, מה שאין כן השחיטה שהיא רק עבירה אחת, ועל כן ריבוי הכמותי דלאוין מכריע את החומר האיכותי דסקילה, עד כאן תוכן דבריו ז"ל, והם נודעים.

והנני להעיר בסברא זאת מרש"י יבמות (לב: ד"ה אלא אמר) אהא דאמרינן התם לקוברו בין רשעים גמורים, כתב ז"ל: דתנן בסנהדרין (מו:), שתי קבורות היו מתוקנין לבית דין, אחד לנהרגין ונחנקין ואחד לנסקלין ונשרפין, והכי נמי אף על גב דהאי לאו מחייבי בית דין הוא (דאיירי התם בבעול אשת אח שהיא אחות אשה - דאין איסור חל על איסור, ועם כל זה חלו עליו תרי איסורי לענין לקבורו וכו'), הואיל ועבד תרתי קברינן ליה גבי נסקלין ונשרפין, עכ"ל.

ומבואר, דסבירא ליה ז"ל דריבוי הכמות שקול כאיכות, ועל כן תרי איסורי - דהיינו חד כרת ואיך איסור בעלמא, חמירי יחד כחד עבירת סקילה או שריפה. והרי זה כסברת המקשן דנזיר (מח:), דסבירא ליה דתרי לאוין שקולים כחד כרת, וסבור משום הכי דכי היכי דיליף רבי ישמעאל (שם) תרי לאוי מחד לאו, הוא הדין דיש לו ללמוד כרת מלאו.

אם זר יכול לשחוט בשבת

בגמרא יבמות (לג:), זר ששימש בשבת במאי, אי בשחיטה - שחיטה בזר כשרה.

ראיתי לקצת אחרונים (שער המלך הלכות ביאת מקדש פ"ו ה"י ד"ה והתוספות הב'; בית מאיר יבמות שם ד"ה א) שדנו לומר דאף דשחיטה בזר כשירה, מכל מקום אין דוחה שבת במקדש, והביאו ראיה מרש"י יבמות (שם ד"ה שחיטה בזר כשירה), עיין שם [שכתב ז"ל: ואין כאן זרות]. ואינה ראיה, דרש"י עיקרא דמילתא נקט, דאין כאן זרות, וממילא דגם משום שבת ליתא.

ואולם נראה לענ"ד ראיה מתשובת הרא"ש (כלל פב אות א ד"ה וכן) דכתב, ומתניתין קאמרה (יבמות סט:), ילדה תאכל בתרומה, ואם הוא זכר מקריב על גבי המזבח ושוחט ומבעיר בשבת כו', עיין שם. ואם כן מבואר מתיבת 'ושוחט' דכתב, דאם הוא זר אסור לו לשחוט בשבת. ואולם בשו"ת חכם צבי (סימן מד ד"ה תשובה) עמד באמת על תיבת 'ושוחט' שבשו"ת הרא"ש הנ"ל, עיין שם.

ז) ומשמע שרק משום זרות אין כאן אבל איסור שבת יש בזה.

לולא 'עליה' - גדר פטור ערוה מיבום תלוי אם אונס עושה פטור
בגמרא יבמות (כח:), תניא, רבי שמעון פוטר בשתייה מן החליצה ומן היבום, שנאמר (ויקרא יח, יח) 'ואשה אל אחותה לא תקח לצרור' - בשעה שנעשו צרות זו לזו לא יהא לך ליקוחין אפילו באחת מהן.

אונס רחמנא פטריה - לא מצינו בקיום מצות עשה

נראה לענ"ד, דהנהגה הא דאונס רחמנא פטריה, ילפינן (גדרים כז.) מ'ולנערה לא תעשה דבר' (דברים כב, כו), וזהו אך בעונש לאו, אבל שיועיל האונס לפטור מקיום עשה - זה לא מצינו. דנהי דלכאורה אין נפקא מינה אי חייב או לא, דסוף סוף הא אונס הוא ואין יכול לקיים, עם כל זה אחרי העיון ימצאו כמה נפקותות בזה - אי על ידי מה שהוא אונס פטור לגמרי, או שהוא חייב באמת אלא שאין יכול לקיים חיובו.

ועיין ביבמות (כח:), דדריש רבי שמעון 'לצרור', דבשעה שנעשו צרות זו לזו - כגון שתי אחיות שנפלו לייבום, שתייה פטורות, ואם האחת ערוה ואינה זקוקה, אזי השניה מתייבמת, דאינה צרת אחות, כיון שאין אחותה זקוקה, עיין שם היטב.

ואי נימא דאונס אינו עושה פטור, אם כן הך דינא הוי רק לפי האמת דכתיב 'עליה' (ויקרא יח, יח; ראה יבמות ג:),² מה שאין כן מפאת אין עשה דוחה לא תעשה דכרת (ראה שם),² הא הוי רק אונס בעלמא, ואכתי זקוקה היא, ואכתי שפיר גם אחותה פטורה, דשפיר הוו שתייה צרות.

אונס דאיסור שפיר עושה פטור

ולפי זה יוקשה גם כן מיבמות (ח:), דפריך ארבה דקאמר דערוה גופא לא צריכה קרא לפטור, דאין עשה דוחה לא תעשה דכרת. ופריך מרבי דדריש ולקח - 'ולקחה' (דברים כה, ה) ויבם - 'ויבמה' (שם), לאסור צרות ועריות. והשתא מואי קושיא, הא רבי סבירא ליה כרבי שמעון הנ"ל - כמבואר ביבמות שם (ח:), ואם כן הא איכא נפקותא כנ"ל.

ויש לומר, דאפילו אי אין אונס בעלמא עושה פטור, עם כל זה אונס דאיסור שאני, דאי אפשר שיהיה מחויב, שהרי התורה הוא שמחייבתו את החיוב, והרי האיסור שמפאת התורה עצמו מונעו מקיום החיוב, ועל כן שפיר פטור.

לא מעמידים בחזקת היתר אלא ביבמה - לא באשת איש

ביבמות (ט:), ואילו בגרושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה לא קתני, מאי טעמא, אמר רבה, אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת ומספק אתה בא לאוסרה, אל תאסרנה מספק.

עיין שו"ת הרא"ש (כלל כ אות ז ד"ה ועד) מה שכתב שם: ואפילו באיסור אשת איש אמרינן בכולה גמרא דכל ספק שנוגד בה אוקמה בחזקת היתר, עכ"ל.

ולא ידעתי כוונתו, דאדרבה אמרינן בכל מקום (ראה יבמות פח:; גיטין ב:) דאיתחזיק איסורא באשת איש, ואין דבר שבערוה פחות משנים. אם לא שיהיה כוונתו לגמרא דכאן, וקרי לאיסור יבמה לשוק 'אשת איש', וכדקרי ליה הכי בבבא בתרא (קלה:), עיין שם ברשב"ם (ד"ה

(א) רבינו האריך שם בכמה נפקותות.

(ב) בגמרא שם ילפינן לפטור ערוה מיבום, מהפסוק 'ואשה אל אחותה לא תקח לצרור' לגלות ערותה עליה בחייה.

(ג) בגמרא שם פריך, למה לי 'עליה' לפטור ערוה מיבום, הרי אין עשה דוחה לא תעשה דכרת.

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com